

Мср Лука Петровић, асистент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0003-1045-9555

Прегледни научни рад
УДК: 321.01:341.352
341.352
DOI: 10.46793/7623-143-0.231P

ФАВОРИЗАМ ПОД ЛУПОМ ПРАВА: АНАЛИЗА И КРИТИКА*

Резиме

Термином фаворизам означавају се различити облици кадровско-политичке протекције које носиоци јавних функција предузимају у интересу лица која су са њима повезана, а на уштрб јавног, односно општег интереса. Фаворизам се као друштвена појава најчешће појављује у домену политике, али је такође присутан и у областима рада, запошљавања и јавног улагања. Како се операционализацијом фавористичке праксе нарушава јавни интерес, али и угрожавају елементарне правне и друштвене вредности, питање спречавања ове појаве завређује пажњу у домену правне теорије. Аутор у раду зато анализира појавне облике фаворизма и последице које овај феномен оставарује на плану друштвених односа. Задатак истраживања усмерен је на испитивање могућих начина манифестације фаворизма, као и метода друштвеног деловања усмерених на сузбијање ове појаве. Такође, у раду покушавамо указати и на извесне сличности и кључне разлике које постоје између фаворизма и дискриминације.

Кључне речи: фаворизам, непотизам, кронизам, јавни интерес, корупција, дискриминација.

1. Фаворизам као друштвени феномен

Прототип хармоније између индивидуалног и наиндивидуалног - заједничког интереса је хармонија породичног живота. Узајамна приврженост или солидарност лица у односима крвног сродства јавља се као природни нагон индивидуе... Идентитет индивидуалног и општег добра у крвној заједници - у

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

смислу принципа „*сви за једног, један за све*” - стално лебди као идеал пред очима других, некрвних заједница људи, а посебно службени носиоци заједничког или општег интереса често за себе својатају симболе и атрибуте из породичних односа.¹

Симболика породице и породичних односа је кроз историју на различите начине доживљавала рефлексiju у појединим елементима државе, друштва и политике. Тако је, примера ради, заједничко сродство односно породично порекло чланова заједнице представљало основ за повезивање племенских друштава која се сматрају претечом државе. Патријархалне теорије о настанку и развоју државе говоре о томе да је држава настала гранањем породица и њиховим обједињавањем у племена, што је касније уз процес друштвеног раслојавања и поделе рада и улога довело до настанка државне организације.

У монархијама је обичај наслеђивања престола схватан као богом дано право припадника владарске породице. Истовремено, то је и обележје које чини суштински елемент индивидуалности овог облика владавине. Добробити које су доносиле власт и моћ биле су резервисане, не само за суверена, већ и за оне појединце који са њим деле „исту крв”, која му је обезбедила право да суверено влада. Усложњавање архитектуре државне организације утицало је на то да најзначајнија места у тој архитектури, опет под утицајем „закона крвне (породичне) везе”, заузму најближи крвни сродници врховног владара.

Многобројне рефлексije принципа сродничке привржености и солидарности у појединим формалним али и неформалним правилима функционисања друштвено-политичких установа утабале су, између осталог, пут настанку непотизма као појавног облика друштвене аномије (фаворизма). Фаворизам се у раду прихвата као шири појам јер обухвата два различита феномена која истражујемо. Тако ћемо у случају да се ради о фаворизовању сродника говорити о непотизму, а уколико се пак фаворизују пријатељи или познаници, говорићемо о кронизму.

Непотизам као пракса фаворизовања сродника била је присутна, не само у државној организацији, већ и унутар других друштвених организација. Историјски гледано, за католичку Цркву карактеристична је политика неких ранијих папа да своје рођаке постављају на положаје одговорности и части у Цркви. То је чињено понекад из недостојних побуда, а понекад је правдано интересима Цркве.² Међутим, како су католички богослужбеници били под заветом целибата (безбрачности), те нису могли имати сопствено потомство, онда су положаје и части у Цркви додељивали углавном својим нећацима. Отуда и етимолошко порекло самог термина непотизам потиче од италијанске речи *nepotismo*, која је заснована на латинском корену речи *nepos*, што значи

¹ Крешић, А., Вујичић, Р., *Држава и политика*, Осијек, 1977, стр. 18.

² Видети: *The new catholic dictionary*, The universal knowledge foundation, New York 1929, Article Nepotism. Архивирано из оригинала на web страници: Internet Archive: <https://web.archive.org/web/20070224025607/http://www.catholic-forum.com/Saints/ncd05726.htm>

нећак. Оно што данас називамо непотизмом је некада представљало праксу креирања кардинала из реда чланова уже папине породице, који су именовани циљано за непосредне папине саветнике и сараднике који ће самим тим сачињавати врх римске курије. Названи су, најприје неформално, а потом и формално *cardinale nipote*, тј. кардинал нећак.³

Што се тиче кронизма, као појавног облика фаворизовања, његову друштвено-историјску генезу није могуће пратити са истом лакоћом, као када је реч о непотизму. Можемо зато претпоставити да је пракса непотизма нешто старија од праксе кронизма, те да је ова друга артикулисана касније ослањајући се на прву. Њој би претходила спознаја човека да се лојални појединци вредни фаворизовања не морају увек тражити у породичним круговима, већ и у кригу „*старих добрих момака*” тзв. компањона. Етимолошки посматрано, термин кронизам у основи садржи грчку реч (χρόνιος) која је по својој природи вишезначна, али се суштински односи на време, мада може представљати и нешто што је дугорочно. Према неким изворима, у основи термина кронизам могао би се налазити и термин *crony*. Овај термин се сходно Класичном Гросовом речнику вулгарног језика из 1788. односи на интимног сапутника или савезника у плачки и карактеристичан је за терминологију криминалних кругова.⁴

Рецидиви времена у којима је фаворизам представљао нормалну и свакодневну друштвену праксу дубоко су остали укоренењени у свести људи, те се зато појављују и становишта која сматрају да је фаворизам потреба иманентна људској природи. Чињеница је да је пракса фаворизовања истински негативно обележена тек у демократским државама и друштвима код којих се при избору носиоца јавних функција више није постављало питање да ли су подобни, већ да ли су способни. Фаворизам се зато почиње схватати као облик политичко-кадровске протекције, подршке одређеним лицима, утемељене на основу слободне процене или субјективних, често произвољних вредносних уверења, којима се омогућава напредовање фаворизованог појединца у хијерархијској лествици.⁵

2. Фаворизам у политици

О фаворизму као друштвеном феномену не можемо говорити као о појави која представља искључиви специјалитет једне државе или једног тачно одређеног поднебља. Пракса фаворизовања (непотизам и кронизам) проблем је са којим се данас, у мањој или већој мери, суочавају многе земље у свету.

³ Видети: Муса, И., *Непотизам и Црква - неке повијесне цртице*, Зборник радова: Непотизам, сукоб интереса и пословна етика, Загреб, 2018. стр. 179-191.

⁴ Видети: Grose, F., *A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue* (1788), London, 1788, p. 140. <https://publicdomainreview.org/collection/a-classical-dictionary-of-the-vulgar-tongue-1788/>

⁵ Станковић, В., Перић Дилигенски, Т., *нав. чланак*, стр. 239.

Присутност ове друштвене појаве се може уочити, како унутар јавне, тако и унутар приватне сфере државе и друштва, с тим што је осетљивост грађана на фаворизовање интензивнија када је реч о домену јавног. До појавних облика фаворизовања најчешће долази у областима политике, рада и запошљавања. Тако, сродничка повезаност или лична познанства често могу представљати сасвим довољну референцу кандидата, што је са аспекта моралних, али и правних норми, изазов са којим се друштво мора суочити.

Фаворизам је тема која се веома често среће, и о којој се свакодневно дискутује у друштвено-политичком животу. Политичка збивања на готово свим меридијанима препуна су примера о непотизму и кронизму, па се стога појављује и тенденција да се из општег појма фаворизма, као посебна нијанса, издвоји тзв. политички фаворизам. Заступљеност фаворизма, а посебно непотизма, у домену политике узима у одређеним политичким културама такве размере да су се у политичкој терминологији готово усталили појмови као што су: „политичке династије” и „политичка аристократија”. Под термином политичке династије подразумевају се политички утицајне породице чији се чланови налазе на различитим позицијама одлучивања у држави, а њихово друштвено деловање доводи до тога да и њиховим потомцима/сродницима исте те позиције постају лако доступне, па им тако и окружење политичког и јавног простора постаје природни хабитат. Почев од Индије, Пакистана, Индонезије, Сингапура, па преко две Кореје, лидерство се кроз историју често преносило са колена на колено, од оца ка сину, али и надаље. Зато на примере политичких династија можемо наићи готово свуда у свету, те би било погрешно сматрати да таквих појава нема у земљама стабилне демократије, готово идентично као и у оним земљама које то нису.

Прва асоцијација на политичке династије мисаоно нас води до Северне Кореје и династије Ким, чије се породично име везује за позицију Врховног команданта (шефа државе) готово три генерације, још од 1948. године до данас. Међутим, на такве појаве нису остале имуне ни државе западног света. Тако су, примера ради, два припадника породице Буш успела да заузму положај Председника САД-а, као што су два века пре тога исто тако на позицији Председника били Џон Адамс и његов син Џон Квинси Адамс. И у суседној држави Канади чак два припадника породице Трудо су обављала функцију Премијера Канаде. Не треба заборавити ни случај породице Кенеди из чијих је редова проистекао највећи број највиших државних званичника и чак један Председник. Џон Кенеди као Председник САД-а именовао је за савезног државног тужиоца (који је, према конституционалној пракси САД, истовремено и министар правде), свог млађег брата Роберта Кенедија, док је за министра одбране именовао свог колегу с колеца Роберта Мекнамару, човека без икаквих војничких знања, чиме је приказао школске примере непотизма и

кронизма.⁶ Иако се неки од истакнутих примера непотизма у политици могу правдати чињеницом да су носиоци функција бирани на легалан начин, односно на слободним изборима, не треба занемарити чињеницу да је ослонац за политички успех потомака представљала снажна политичка позиционираност предака, односно њихова припадност политички утицајним и богатим породицама, која им је омогућила предност у односу на друге кандидате.

Поред тзв. „политичких династија”, пракса фаворизовања се у друштвено-политичком животу може рефлектовати и на друге начине који често могу бити врло неделикатни. Тако је у свету познат случај непотистичке праксе коју је спроводила Силија Флорес, председница Народне скупштине Венецуеле. Флоренс је успела да постави рођаке на чак девет од шездесет сталних функција у парламенту, и то: тројицу браће, два нећака, рођака и мајку тог рођака, њену свекрву и тетку.⁷ У домену спорта највећи траг је оставио каталонски спортски званичник Хуан Антонио Самаран који је обављао дужност Председника Међународног олимпијског комитета од 1980. до 2001. године. У међувремену његов син постао је члан међународног олимпијског комитета, а његова ћерка Председница шпанске федерације за спортове на леду.⁸

Фаворизовање сусрећемо и у раду политичких организација. Учесталост ове појаве може тако довести до настанка тзв. „породичних партија”, чија се друштвена препознатљивост потпуно губи уколико се име странке употреби без наглашавања породичног имена (презимена) лидера, које заправо чини срж њеног друштвеног идентитета. У таквим партијама се функција председника готово преноси са колена на колено, а таква пракса прихвата се као правило од стране чланова странке и схвата се као потпуно природан и нормалан след догађаја. Такође, кључне позиције унутар саме странке најчешће заузимају рођаци и блиски пријатељи лидера странке, јер се једино тако обезбеђује да систем управљања и доношења одлука унутар странке остане у искључивој надлежности њеног лидера.

На појаву фаворизма није остало имуно ни домаће поднебље. Тако су случајеви корупције и злоупотреба забележени су и у Кнежевини Србији за време тзв. Ристић–Блазнавчевог Намесништва (1868–1871). У сенци тада малолетног кнеза Милана Обреновића настајале су политичко–пословне комбинације и специфична интересна спрега утицајних породичних кланова.⁹

⁶ Видети: Милић, Д., *Непотизам – посебан облик сукоба интереса јавних функционера (Мали осврт на уставни и законски оквир за спречавања непотизма у земљама западног Балкана и праксу Агенције за борбу против корупције у Србији)*, Београд, 2015, стр. 10.

⁷ Adetula, E., *The Naked Truth*, Xlibris Corporation, USA, 2011, p. 71.

⁸ Исто.

⁹ Милетић, А., *Афера Белимарковић - непотизам и корупција у кнежевини Србији*, Магазин о корупцији - The Central and Eastern European Online Library, бр. 3-4/2005, стр. 55.

У ондашњој Србији још увек нису биле званично конституисане политичке партије, па се груписање политичких и пословних интереса одвијало у рођачким асоцијацијама две најбогатије породице у земљи. Клан Бабадудића контролисао је неке од кључних ресора државне власти. Тако је Јован Белимарковић био министар војни, Панта Јовановић министар финансија, а Живко Карабиберовић председник Скупштине и председник управног одбора „Прве српске банке”. Чланови ове фамилије налазили су се и на другим утицајним државним функцијама, као начелници у министарствима, судије и професори Велике школе у Београду. У време Намесништва била је то велика породица са преко стотину чланова, а чим би један од њих дошао до власти и утицаја, за њим би навалили и сви остали.¹⁰

Да ће лоша кадровска политика у Србији постати навика приметио је још др Арчибалд Рајс који је у свом делу „Чујте, Срби” посведочио незапамћеним примерима корупције, злоупотреба и непотизма насталих у Краљевини СХС након Великог рата.¹¹ Рајс је незадовољан политичком сценом у Краљевини СХС посебно поглавље у свом делу посветио управо политичарима, а у миље оних „корумпираних” и „лоших” уврстио је и председника Владе Николу Пашића. Познато је свакако да је Пашић са позиције председника Владе обезбедио свом сину Радомиру велики број различитих концесија, између осталог и монопол на увоз шећера. Та веома бурна „шећерна“ афера, због које је, на инсистирање посланика Хрвата и Словенаца, образован и скупштински анкетни одбор за испитивање Пашићеве одговорности, коштала је у априлу 1926. године Пашића и функције Председника Краљевске владе.¹² Многе Рајсове тврдње временом ће се испоставити као тачне, а његове најгоре слутње најалост ће се и остварити, па ће тако и непотистичка пракса на нашем поднебљу постати нешто попут урођене предиспозиције људи, односно део наслеђеног искуства предака.

3. Фаворизам као правни проблем

У претходним поглављима смо већ истакли да фаворизам представља појавни облик друштвене аномије. О друштвеној аномији постоје многобројни записи у опусу различитих аутора из области класичне социологије. Међутим, новији поглед на овај појам дао је француски функционалиста Емил Диркем (*David Émile Durkheim*) који је у својој научној студији „О самоубиству” дефинисао друштвену аномију као „стање без норми” (*Durkheim 1897*).¹³ Диркем при објашњавању појма аномије указује на тензију која настаје између

¹⁰ Јовановић. С., *Влада Милана Обреновића*, Београд 1934. стр. 158.

¹¹ Видети: Рајс, А., *Чујте, Срби, Београд 01. јун 1928*, Београд, 2020.

¹² Милић, Д., *нав. дело*, стр. 12. О наведеном више у: Ћоровић (бел. 39), стр. 246; Н. Zundhausen, *Историја Србије од 19. до 21. века*, Београд 2008, стр. 288.

¹³ Станковић, В., Перић Дилигенски, Т., *нав. чланак*, стр. 231.

жеља и обавеза, што ће у каснијим надградњама овог појма имати и кључну улогу за његово дефинитивно уобличавање. Социолог Роберт Кинг Мертон (*Robert King Merton*) инсистираће на једном сасвим новом значењу појма друштвене аномije, значењу које Диркем није употребљавао... Мертон напушта објективистичко сагледавање друштвене аномije и прелази на субјективистичко истраживање мотива и циљева. Раскид органских веза о којима пише већ Диркем, у Мертоновом функционализму почива на два носећа агрегата друштвене акције: вољно-нагонске жеље за личном користи и обуздавајућег страха од санкције.¹⁴ Недостатак ограничавајућих утицаја препушта све актере слободној процени у погледу владања, а масовно кршење самоограничавајућих механизма главни је генератор аномичних стања и свеопште ентропије.¹⁵

Друштвена аномija заправо представља стање у коме долази до неефикасности друштвених норми и кршења правних и уопште друштвених правила и процедура, а фаворизам као један од појавних облика друштвене аномije јавља се као генератор друштвено неприхватљивих облика понашања. Тако је, примера ради, сукоб интереса ништа друго него она ситуација у којој јавни функционер учествује у поступку одлучивања или разматрања одлуке којом се могу исходovati личне користи или користи за сроднике или за друга лица са којима је јавни функционер повезан (рођаци, кумови, итд.). Међутим, како је структурни корен корупције конфликт интереса¹⁶, треба знати да се у одређеним случајевима фаворизма налазимо у предворју озбиљног криминалитета.

Поједини аутори посебно истичу да непотизам представља „квалификовани облик” сукоба интереса, јер при оваквом сукобу интереса функционер не остварује непосредно свој приватни-лични интерес, него користи своју функцију за остварење приватног интереса повезаног лица (супружника, ванбрачног партнера или сродника). Исти аутор чак сматра да код сукоба интереса из непотизма постоји, на неки начин, „саучесништво“ функционера који, користећи овлашћења проистекла из поверене му функције, прибавља корист или погодност за повезано лице, и повезаног лица које је спремно (жели, очекује, тражи, пристаје) да такву корист прими, на штету јавног интереса.¹⁷

Фаворизам као опасност по јавни интерес најзаступљенији је у области рада, запошљавања, доделе јавних послова приватним субјектима, али и расподеле јавних средстава. Тако, право на рад које подразумева доступност радних места свим лицима под једнаким условима, може се лако

¹⁴ Merton, R.K., *Social Structure and Anomie*, American Sociological Review 1938, (p. 672–682). нав. према: Станковић, В., Перић Дилигенски, Т., *нав. чланак*, стр. 232.

¹⁵ Исто. стр. 232.

¹⁶ Фатић, А., *Структурна основа корупције*, Ревиија за безбедност, бр. 3/2007, стр. 69.

¹⁷ Милић, Д., *нав. дело*, стр. 6.

релативизовати онда када се на јавном конкурс појави кандидат коме једино повезаност са будућим послодавцем обезбеђује предност у односу на друге пријављене кандидате. Није реткост и да напредовање у служби постане повластица резервисана за рођаке и блиске пријатеље лица која се налазе на позицијама одлучивања. Такође, одлуке јавних функционера којима се приватним субјектима додељују јавни послови често су предмет оптужби за корупцију, због сумње да власничку структуру приватне компаније чине лица која су сроднички или на други начин повезана са јавним функционером.

Фаворизам понекад може имати и извесне сличности са дискриминацијом. Дискриминаторско поступање представља свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање према лицу или групи лица засновано на неком стварном или претпостављеном личном својству. Тако, примера ради, у ситуацији када је као кандидат на јавном конкурс за заснивање радног односа у јавном предузећу изабрана супруга директора тог предузећа, други кандидати би сам чин давања првенства изабраном кандидату могли доживети као акт дискриминације према њима. Међутим, непотизам се не може поистоветити са дискриминацијом, јер не постоји лично својство које би у случају непотистичке (фавористичке) праксе представљало основ дискриминаторског поступања. Чак и када би говорили о личном својству, оно би постојало само на страни фаворизованог лица које стиче предност по основу свог породичног порекла. Дакле, у претходно изнетом примеру, директор предузећа нема у виду лична својства других кандидата, која чак и да постоје нису у вези са његовом одлуком, јер његово поступање мотивисано је искључиво тиме да за себи блиско лице оствари дату корист.

Демаркациона линија која раздваја фаворизам и дискриминацију може постати слабије видљива када говоримо о кронизму. Кронизам је, најшире посматрано, облик фаворизма где се протекције и погодности додељују пријатељима. Тако би се и у овом случају, као и у претходном, у основи одлуке јавног функционера налазила жеља да се за себи блиско лице оствари одређена корист. Ипак, постоје ситуације које би у пракси могле постати веома спорне. На пример, ако би јавни функционер учинио протекцију према пријатељу са којим га, између осталог, повезује и чланство у истој партији, тешко би било доказати да тиме није дискриминисао друга лица која нису чланови те партије или која су чланови неке друге политичке структуре. Овде морамо имати у виду и то да је у поступку ради накнаде штете због дискриминације довољно да лице које сматра да је дискриминисано учини вероватним постојање неједнаког поступања, како би терет доказивања био пренет на туженог. Тужени би тако због немогућности да понуди објективне разлоге за различито поступање могао доћи у ситуацију у којој би сносио одговорност за дискриминацију, без обзира на то што се у датој ситуацији ради о класичном примеру кронизма где лична својства других лица не играју никакву улогу.

Непотизам и фаворизовање у свим својим појавним облицима представљају врсте коруптивног понашања, које поседују знатан потенцијал да

наруше правилно функционисање државе и угрозе способност јавних власти да служе општем добру. На локалном и регионалном нивоу, ове појаве представљају препреку делотворности и ефикасности пружања јавних услуга, смањују поверење јавности и нарушавају перцепцију да локалне и регионалне јавне власти служе интересима својих изборних јединица.¹⁸ Држава се управо зато у борби против фаворизма мора послужити свим расположивим методама. Оне могу бити како репресивне тако и превентивне, међутим, у последње време акценат се ставља на превентивне методе деловања.

Превенција фаворизма се најделотворније може остварити утврђивањем јасних критеријума и стандарда који се морају уважити у процесу доношења одлука јавних функционера. Ови критеријуми и стандарди заправо су мерила јавног интереса који се урушава применом сваког облика фаворизма. Тако се, заправо, јасно омеђава домен дискреционих овлашћења, како би се обезбедило да избор између могућности датих самом дискреционом нормом заиста буде одраз онога што је у јавном интересу. Такође, превентивни методи борбе захтевају и постојање адекватних, а по могућству и специјализованих институција које би се бавиле искључиво овом проблематиком. Ово из разлога што је питање фаворизма врло комплексно и што се фавористички методи поступања у пракси могу операционализовати на врло различите и понекад тешко препознатљиве начине. Није редак случај да се јавни функционери у свом поступању послуже различитим суптилним начинима избегавања непотизма. Један од таквих начина подразумева унапред договорену непотистичку услугу која подразумева да ће један другом запослити блиског сродника, како би прикрили коруптивно деловање и избегли флагрантно непотистичко поступање. Овакви и слични примери оправдавају постојање специјализованих институција чија се делатност односи на откривање и спречавање свих облика фаворизма као елемента коруптивног деловања.

На самом крају треба истаћи и то да није свака одлука јавних власти, која представља икакву корист за лица која су повезана са јавним функционерима, сама по себи чин фаворизовања. Постоје и оне ситуације у којима је, примера ради, изабрани кандидат на конкурс за радно место у јавном предузећу сродник директора, али истовремено и најкомпетентнији и најквалификованији кандидат за то радно место. Ускраћивањем права том кандидату, само због чињенице што је исти сродник директора, значило би да се њему или њој потпуно неоправдано ускраћује право на рад. Такође, чињеница да је неко лице јавни функционер у јединици локалне самоуправе, не значи на пример да блиски пријатељ тог функционера не може имати приватну компанију која би се појавила на неком тендеру који је јединица локалне самоуправе расписала. Како би се у описаним и проблематичним ситуацијама пренебрегнула свака сумња у постојање фаворизма, неопходна је примена јасних критеријума у

¹⁸ Конгрес локалних и регионалних власти Савета Европе, Комитет за управљање, *“Борба против непотизма у локалним и регионалним властима”*, 2019. стр. 15.

избору - одлучивању, потпуна транспарентност у поступку разматрања и доношења одлука, као и изузеће јавних функционера са којима су лица повезана из поступка доношења одлука. Тек на тај начин можемо бити сигурни да одлука јавне власти представља верну слику јавног интереса.

4. Закључак

Фаворизам као друштвени феномен представља облик политичко-кадровске протекције која се предузима у интересу лица која су на различите начине повезана са носиоцима јавних функција. Ради се о негативном виду друштвене праксе, која у значајној мери вређа елементарне етичке и правне принципе друштва и ствара неповерење грађана у све структуре јавне власти. Фаворизам испољен у два облика (непотизам и кронизам) феномен је који најчешће сусрећемо у области рада, запошљавања, јавног улагања и друштвено-политичког деловања.

Фаворизам у области политике може бити у већој или мањој мери споран. Иако се појаве попут „политичких династија” и „породичних партија” могу тумачити као потенцијалне опасности по стабилност демократског поретка, њихово постојање не може се квалификовати као правно неприхватљиво све док се функционисање таквих организација и испољавање такве праксе одвија у оквирима уставних и законских правила. Стога, појава фаворизма у одређеним сферама политике представља питање морално-политичке, а не правне одговорности.

Фаворизам постаје и правни проблем онда када оваква пракса истовремено подразумева и коруптивно деловање јавних функционера на штету јавног интереса. Управо зато је спречавање фаворизовања питање које последњих неколико деценија завређује пажњу, како у научном опусу, тако и у правној пракси. Средства којима се држава може успротивити фаворизму могу бити како репресивна, тако и превентивна, али се акценат посебно треба ставити на домен превенције. Превенција фаворизма најделотворније се може остварити утврђивањем јасних правила, стандарда и мерила која се морају применити у поступцима доношења одлука јавних функционера, чиме се ограничава сфера дискреционих овлашћења. Такође, превенција се може остварити и оснивањем специјализованих организација чија је надлежност усмерена искључиво на домен спречавања овог вида друштвене праксе.

На самом крају треба указати и на то да фаворизам нипошто не треба мешати са дискриминацијом, иако на први поглед могу постојати извесне сличности на релацији ове две појаве, а посебно на плану последица. У случајевима фаворизма не можемо говорити о личном својству лица или групе лица, што је суштински елемент нормативне композиције дискриминације, јер се фавористичко поступање практикује искључиво у намери да се повезаним лицима обезбеди нека конкретна корист, а не да би се друга лица ставила у неповољан положај због својих личних својстава.

*Luka Petrović, LL.M., Assistant
Faculty of Law, University of Kragujevac*

FAVORISM UNDER THE GLOSSARY OF LAW: ANALYSIS AND CRITICISM

Summary

The term favoritism refers to various forms of personnel-political protection that holders of public offices undertake in the interest of persons connected with them, at the expense of the public or general interest. Favoritism as a social phenomenon appears most often in the domain of politics, but it is also present in the areas of work, employment and public investment. Since the operationalization of favoritism practice violates the public interest, but also endangers elementary legal and social values, the issue of preventing this phenomenon deserves attention in the domain of legal theory. The author therefore analyzes in his paper the emerging forms of favoritism and the consequences that this phenomenon creates in terms of social relations. The research task is aimed at examining possible ways of manifestation of favoritism, as well as methods of social action aimed at suppressing this phenomenon. Also, in the paper we try to point out certain similarities and key differences that exist between favoritism and discrimination

Key words: *favoritism, nepotism, cronyism, public interest, corruption, discrimination.*

Литература

- Adetula, E., *The Naked Truth*, Xlibris Corporation, SAD, 2011.
Grose, F., *A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue (1788)*, London, 1788,
<https://publicdomainreview.org/collection/a-classical-dictionary-of-the-vulgar-tongue-1788/>
Ђорђевић, С., Палевић, М., *Заштита људских права*, Крагујевац, 2017.
Јовановић, С., Влада Милана Обреновића, Београд 1934.
Крешић, А., Вујичић, Р., *Држава и политика*, Осигек, 1977.
Merton, R.K., *Social Structure and Anomie*, American Sociological Review 1938
Милетић, А., *Афера Белимарковић - непотизам и корупција у кнежевини Србији*,
Магазин о корупцији - The Central and Eastern European Online Library, бр. 3-4/2005.
Милић, Д., *Непотизам – посебан облик сукоба интереса јавних функционера (Мали осврт на уставни и законски оквир за спречавања непотизма у земљама западног Балкана и праксу Агенције за борбу против корупције у Србији)*, Београд, 2015.

- Муса, И., *Непотизам и Црква - неке повијесне цртице*, Зборник радова: Непотизам, сукоб интереса и пословна етика, Загреб, 2018.
- Рајс, А., *Чујте, Срби, Београд, 01. јун 1928*, Београд, 2020.
- Симић, М., Ђорђевић, С., Матић, Д., *Увод у право*, Крагујевац, 2017.
- Станковић, В., Перић Дилигенски, Т., *Неформални облици друштвене аномије*, Српска политичка мисао, вол. 80, бр. 2/2023.
- Фатић, А., *Структурна основа корупције*, Ревизија за безбедност, бр. 3/2007.
- The universal knowledge foundation, The new catholic dictionary, New York 1929, Article Nepotism, архивирано из оригинала на web страници: Internet Archive: <https://web.archive.org/web/20070224025607/http://www.catholicforum.com/Saints/ncd05726.htm>
- Конгрес локалних и регионалних власти Савета Европе, Комитет за управљање, “Борба против непотизма у локалним и регионалним властима”, 2019.